International Journal of Poultry - Ornamental Birds Science and Technology, 6(1): 13-25, 2025
DOI: https://doi.org/10.24925/ijapob.51

International Journal of Poultry - Ornamental Birds Science and Technology

Available online, ISSN: 2757-6132 | www.ijapob.com | Turkish Science and Technology Publishing (TURSTEP)

Examination of Native Pigeon Breeds in Türkiye and Some Morphological Characteristics

Süleyman Çalışlar[1,a,*], Beyhan Yeter[1,b], Tülün Çiçek[1,c]

[1]*Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, Yemler ve Hayvan Besleme Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye*
[*]*Corresponding author*

ARTICLE INFO

Review Article

Received : 08.10.2025
Accepted : 18.10.2025

Keywords:
Pigeon
Native breed
Local genotype
Morphology
Morphometry
Genetics

ABSTRACT

It is known that the domestication of pigeons dates back eight thousand years. They are widely bred worldwide for their meat, manure, appearance, calls, acrobatic flights, and religious influences. Türkiye is one of the countries where a significant number of local pigeon genotypes have emerged due to its diverse geographical regions, climatic conditions, cultural heritage, and long-standing breeding tradition. In Anatolia, pigeon breeding is not limited solely to production purposes such as meat and eggs; it has also been shaped by characteristics such as flight, diving, turning, somersaulting, rolling, calls, and appearance. This situation has led to the emergence of numerous local pigeon types in Türkiye, each with significantly different morphological and behavioral characteristics. This review evaluates some morphological and functional characteristics of native and local pigeon genotypes found in Türkiye, based on literature data. Specifically, live weight, body length, head and beak characteristics, wing, chest, tail, and tarsus measurements of 22 local Turkish pigeon breed genotypes, including Alabadem, Bursa Oynarı, Trakya Makaracısı, Muradiye Dönek, Baska, Mısıri, and Hünkâri, were examined. This review study shows that Turkish pigeons exhibit significant phenotypic diversity, but detailed and standardized morphometric data are still insufficient for some local genotypes. Therefore, conducting standardized characterization studies using morphological, morphometric, behavioural, and molecular data together is important for the conservation of native pigeon genetic resources and the development of sustainable breeding.

Uluslararası Kanatlı Hayvanlar -Süs Kuşları Bilim ve Teknoloji Dergisi, 6(1): 13-25, 2025

Türkiye'deki Yerli Güvercin Irkları ve Bazı Morfolojik Özelliklerinin İncelenmesi

MAKALE BİLGİSİ

Derleme Makalesi

Geliş : 08.10.2025
Kabul : 18.10.2025

Anahtar Kelimeler:
Güvercin
Yerli ırk
Yerel genotip
Morfoloji
Morfometri
Genetik

ÖZ

Güvercinlerin evcilleştirilmesinin sekiz bin yıl öncesine dayandığı bilinmektedir. Eti, gübresi, görünümü, ötüşü, akrobatik uçuşları ve dinsel etkilere bağlı olarak dünya genelinde yaygın olarak yetiştiriciliği yapılmaktadır. Türkiye, farklı coğrafi bölgeleri, iklim koşulları, kültürel birikimi ve uzun süreli yetiştiricilik geleneği nedeniyle önemli sayıda yerel güvercin genotipinin oluştuğu ülkelerden biridir. Anadolu'da güvercin yetiştiriciliği yalnızca et ve yumurta gibi üretim amaçlarıyla sınırlı olmayıp; uçuş, dalış, dönme, takla, makara, ötüş ve dış görünüş gibi özellikler doğrultusunda da şekillenmiştir. Bu durum, Türkiye'de morfolojik ve davranışsal özellikleri birbirinden önemli ölçüde farklı çok sayıda yerel güvercin tipinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu derlemede Türkiye'de bulunan yerli ve yerel güvercin genotiplerinin bazı morfolojik ve işlevsel özellikleri literatür bilgileri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Özellikle Alabadem, Bursa Oynarı, Trakya Makaracısı, Muradiye Dönek, Baska, Mısıri ve Hünkâri gibi 22 adet yerel Türk güvercin ırkı genotiplerin canlı ağırlık, vücut uzunluğu, baş ve gaga özellikleri, kanat, göğüs, kuyruk ve tarsus ölçümleri ele alınmıştır. Bu derleme çalışma, Türkiye güvercinlerinin önemli bir fenotipik çeşitlilik taşıdığını, ancak bazı yerel genotipler için ayrıntılı ve standartlaştırılmış morfometrik verilerin hâlen yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu nedenle morfolojik, morfometrik, davranışsal ve moleküler verilerin birlikte kullanıldığı standart karakterizasyon çalışmalarının yapılması, yerli güvercin genetik kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yetiştiriciliğinin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

[a] *scalislar@ksu.edu.tr* *https://orcid.org/0000-0003-2880-7263*
[b] *tuci@ksu.edu.tr* *https://orcid.org/0000-0001-9294-6132*
[b] *byeter@ksu.edu.tr* *https://orcid.org/0000-0001-8520-1343*

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

Giriş

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de güvercin yetiştirme ve evcilleştirmenin geçmişinin çok eski yıllara dayandığı tahmin edilmektedir. Güvercinlerin evcilleştirilmesinde (Columba livia domestica) onun eti, gübresi, ötüşü, güzelliği, akrobatik uçuşları, hobi, haber taşıma yetenekleri (postacı) ve bazı dini telkinlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bugün mevcut olan güvercin ırkları kökenini, Ev Güvercini (Columba livia domestica) ve Kaya Güvercininden (Columba livia livia Gmelin 1789) almış olup tüm Avrupa, Kuzey Afrika ve Kafkaslar'a kadar olan geniş bir alana yayılmış durumdadır. Güvercinler ve kumrular, Arktika ve Antarktika dışındaki tüm kara alanlarında yaşar ve ekolojik adaptasyonlarında geniş bir çeşitlilik gösterirler; ancak nispeten korunmuş anatomi ve morfolojileri, familyadaki filogenetik ilişkileri belirsizleştirmiştir (André ve ark., 2016). Ev güvercinleri Asya kıtasında M.Ö 3000-4500'lü yıllardan beridir tanınmış (Britannica, 2023), dinsel olarak ruhun, huzurun ve bereketin sembolü olarak kabul edilmiştir. Gögürçün, gögerçin, göyerçin, kügerçin, kökürçün ve gövercin gibi değişik isimlerle anılmıştır (Tokatlı, 2003; Tavkul, 2005; Bilir, 2009).

Divan-ı Lügat-ut Türk'te ismi "güvercin" olarak zikredilen (Çakmak ve Işın, 2005) ve etinden yararlanmak amacıyla ilk kez Irak'ta evcilleştirildiği zamandan günümüze kadar dünyada yaklaşık 800 adet güvercin ırkı geliştirilmiştir. Güzel olması, uzun süre uçabilmesi, bırakıldığı yere kolayca dönmesi nedeniyle postacı ismiyle anılan güvercinin atasının kaya ırkından geldiği ifade edilmiştir (Anonim, 1993).

Posta güvercinlerin kökeninin Kaya Güvercinine (Columba livia) dayandığı ve çoğunlukla Akdeniz kuşağında yaşadığı görülmektedir. Yer ve yön bulma yetenekleri bakımından ilk sıralarda yer almaktadır. Ağırlıkları 200-400 gram arasında değişir. Uzun, geniş ve güçlü kanatları sayesinde saatte 60-80 km hız ile yüzlerce kilometre mesafeleri durmadan dinlenmeden katedebilirler. Yapılan yarışlarda posta güvercinlerin 5 bin km uçtukları görülmüştür. İletişim teknolojilerinin gelişmediği çağlarda özellikle savaş zamanlarında bu güvercinler büyük faydalar sağlamıştır. Çok uzun mesafeleri şaşırmadan bulabilmektedirler. Burnunun köründeki manyetit minerali sayesinde yönleri bulabildikleri söylenmektedir. Posta güvercinleri ortalama 10-15 yıl yaşayabilmekte, daha itinalı bakım ve besleme ile yaşam süreleri 20 yıla kadar uzamaktadır. Eşlerine ve yuvalarına bağlılıkları oldukça güçlüdür. Son yıllarda bu güvercine olan ilgi yeniden artmış olup Belçika gibi ülkelerde yarışlar düzenlenmektedir. 2020 yılında Belçika'da posta güvercini (New Kim) yapılan bir müzayede ile 1,6 milyon avroya satılmıştır (Anonim, 2025).

Güvercin (Columba domestica) homojen yapıdadır ve yumurta ile ürer. Hatırlayabilme yeteneklerine sahip olduklarından evlerine geri dönmektedirler. Güvercinlerin bacakları, pullarla kaplı 4 parmaktan oluşur. Tırnakları veya falculaları yanlara doğru uzanır, sivridir ve içe doğru kıvrımlı olup kuş tünediğinde ona yardımcı olurlar (Moment, 1967). Güvercin gagasında, uçuş sırasında dış burun deliklerini kapatma işlevi gören, cerome adı verilen deri kalınlaşması bulunur. Güvercinler (Columba domestica), karadaki diğer kuşlara kıyasla daha hafif kemik kütlesine sahip olduğundan uçması da o kadar kolay olmaktadır (Nasution ve ark., 2013). Güvercinin solunum sistemi (Columba domestica) trakeadan oluşur ve sirinks üzerinde iki bronş olarak devam eder. Akciğerler 9 adet hava kesecikleriyle bağlantılıdır (Brotowidjoyo, 1993).

Değişen iklim koşulları ve biyolojik etkiler tüm evcil türleri olduğu gibi güvercinlerin geleceğini de tehdit etmektedir. Bu nedenle birçok ülke hayvancılık varlığının genetik potansiyelini muhafaza altına almak için yoğun bilimsel çalışmalar yürütmektedir. Özellikle çok elzem olmasına rağmen Macar ırkı güvercinlere ait verilerin yeterli olmadığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle ticari amaç için kullanılan güvercin soylarında sürdürülebilir üreme ve muhafaza çalışmalarının teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Vekic ve ark., 2023).

Yoğun seleksiyon nedeniyle küresel hayvancılık biyoçeşitliliğindeki düşüş ve Çin'in büyük ölçekli yetiştirme yoluyla güvercin eti üretimindeki hakimiyeti göz önüne alındığında, yerel genetik çeşitliliğin korunması ve karakterize edilmesi hem ulusal hem de uluslararası öneme sahiptir. (Ji ve ark., 2022; Lan ve ark., 2025).

Etçi güvercin yetiştiriciliği Fransa, İtalya ve Macaristan'da en yüksek performansı gösteren ırkları (ABD) kullanmak suretiyle yapılmaktadır. Batı ülkelerinde özellikle Roma'da eti değerli olarak görüldüğü için yüksek canlı ağırlık kazancına, beyaz deri rengine sahip ve tavuk büyüklüğünde olan iri güvercinler (1.3-1.6 kg) ıslah edilmiştir (Anonim, 2019). Güvercin eti üretimine saf ırklar kadar melezler de tercih edilmektedir.

Eti için yetiştirilen güvercinler 25-30 günlük yaşa geldiğinde uçma döneminin hemen öncesinde genç et güvercini olarak kesime gönderilirler. Kesim aşamasına gelmiş olan erkek güvercinlerin canlı ağırlıklarının 340-680 gram arasında olması istenir (Muğlalı, 2001).

Büyük ölçüde hobi amaçlı ve gelir elde etmek amacıyla yetiştirilen güvercinler, böcekleri toplayarak beslenmeleri, onların hem etlerinin hem de gübresinin daha kaliteli olmasını sağlamaktadır. Güvercin gübresi özellikle N, P ve K bakımından zengin olduğundan meyve ve sebze yetiştiriciliğinde tercih edilmektedir. Çoğunlukla doğada beslendikleri için az bir ek yemleme ile güvercin yetiştiriciliği yapmak mümkün olabilmektedir. ABD, Çin, İtalya, Fransa, Belçika ve Macaristan'da güvercin yetiştiriciliği entansif düzeyde kafes sisteminde yapılmaktadır.

Her bir güvercin yılda 10-14 adet yavru verebilmektedir. Yıllık yem tüketimi ise yaklaşık 20-25 kg. arasındadır. Yem tüketimi yetiştirilen ırkın büyüklüğü ve elde edilecek yavru miktarına göre değişir. Ebeveynlerin değişik yaşlarda satılmaları ile ek gelir sağlanabilir (Muğlalı, 2001; Anonim, 2019). Özellikle yüksek üretim kapasitesine sahip ebeveynlerin üretimini yapan işletmeler bu bakımdan avantajlı olmaktadır. Bir hobi olmasından başka yumuşak dokulu taze et üretimi bakımından da küçük aile işletmeleri için iyi bir gelir kaynağı olabilir.

Güvercin eti; protein kalitesi, yüksek düzeyde B2 vitamini varlığı ve fosfor düzeyi ile zengin bir yapıya sahiptir. Eti yumuşak ve lezzetlidir, etteki bağ doku miktarı oldukça düşük miktarda olduğu için kolayca sindirilebilir. Bir güvercin bireysel porsiyon olarak bir kişinin yiyebileceği ve doyması için yeterli büyüklüğe sahip olduğundan tek başına servis edilebilmektedir (Muğlalı, 2001).

Güvercingillerin Genel Yapisi ve Farkli Özellikleri

Güvercinlerin çoğu orta irilikte, küçük ve yuvarlak başlı, kısa ayaklı, uzun ve sivri kanatlı kuşlardır. Yerde beslenmeye uygun vücut yapıları bulunan bu kuşların uçma yetenekleri oldukça iyidir.

Güvercingillerin gaga biçimleri beslenme alışkanlıklarına göre değişiklik göstermektedir. Güvercingiller genellikle tane (tohum) ile beslenen kuşlardır. Ancak meyve ile beslenen bazı türleri de vardır. Tane yemlerle beslenen türlerde gaga, uzun ve incedir. Meyve ile beslenen güvercinlerde ise gaga kalın ve kancalıdır. Güvercingillerde yemek borusunun ilerisinde yer alan ve besinleri depolamaya yarayan bir kursak vardır. Yiyeceklerin sindirilme işlemi kursakta başlar ve devam eder. Meyve ile beslenenlere nazaran tohumla beslenenlerde bağırsak daha uzundur (Anonim, 2020).

Güvercingillerde bahar aylarında çiftleşme ve yumurtlama dönemi başlar. Genellikle erkek kendi üreme bölgesinde öterek dişi kuşu buraya çeker ve çiftleşirler. Dişi kuş, türe göre değişmekle birlikte genellikle iki tane yumurta yapar. Diğer kuş yuvalarına göre daha basit olan yuvalarını ağaç dalları, kaya kovuklarına hatta toprak üzerine bile yapabilmektedirler.

Dişi ve erkek kuş nöbetleşe olarak kuluçkaya yatarlar. Dişi güvercin iki adet yumurta yapar. Damızlık bir çift bir yılda 8 kez yavru çıkartır. Kuluçka süresi 17-19 gündür (Kiziroğlu, 2000). Yavrular yumurtadan çıktıklarında tüysüz ve gözleri kapalıdırlar. Yavrunun bakımı da gene ana ve baba kuş tarafından ortaklaşa yürütülür. Yavrunun gözleri 5-6 gün içinde açılır. 1 aylık olduklarında bütün tüyleri çıkmış ve uçabilecek hale gelmiş olurlar. Başlangıçta yavrunun gagası yumuşaktır ve kendi kendine yem yiyemez ve ana ve babası tarafından beslenir. Gaganın sertleşmesi 40 gün kadar sürmektedir. Bu sürenin sonunda yavru kuş kendi başına beslenebilecek ve tam olarak uçabilecek konuma gelmektedir (Yılmaz, 2012; Anonim, 2020).

Irkların birbirinden ayrılması ile ilgili kriterlerin çok basit farklılıklara dayanması ve yapılan seleksiyon çalışmalarından kısa sürede sonuç alınması nedeniyle 250'nin üzerinde güvercin ırkı sınıflandırılmıştır (Sarıca ve ark. 2003). Türkiye'de yerli güvercin ırklarına ilişkin morfometrik çalışmalar son yıllarda artış göstermiştir. Morfometrik ölçümler, yerli güvercin ırklarının fenotipik karakterizasyonu, ırk standartlarının belirlenmesi ve genetik kaynakların korunması açısından önemli kriterler olarak kabul edilmektedir (Atasoy ve ark., 2013; Yılmaz ve ark., 2013). Güvercinleri canlı ağırlık, vücut uzunluğu, baş uzunluğu, gaga uzunluğu, göğüs çevresi, kanat uzunluğu, kanat tüy sayısı (telek), kuyruk uzunluğu, kuyruk tüy sayısı, tüy rengi, tarsometatarsus uzunluğu, paçalılık, take ve göğüste gül gibi birçok özellik yönünden gruplandırılabilirler.

Türkiye'deki Güvercin Irklari ve Bazi Morfolojik Özellikleri

Güvercin, insanoğlunun evcilleştirdiği ilk kuş olma özelliğini korumaktadır. Dolayısıyla güvercin yetiştiriciliğinin tarihi de oldukça eskilere kadar gitmektedir. Güvercingilleri diğer kuşlardan ayıran bazı önemli özellikler bulunmaktadır. Bunların başında, su içme şekilleri ve yavru besleme özellikleri gelmektedir. Tüm bu ırklar farklı renk, büyüklük ve özelliklere sahiptir. Güvercinlerin vücut ölçüleri ırka göre değişmektedir (Yılmaz, 2016). Yapılan çok değişkenli analiz çalışmaları, Türkiye'deki yerli güvercin ırklarının sınıflandırılmasında morfolojik özelliklerin en önemli kriterlerden biri olduğu görülmüştür. 22 yerli Türk güvercin ırkının 79 fenotipik ve davranışsal özellik kullanarak uyum analizi ve hiyerarşik kümeleme analizleri sonucunda ırkların belirgin gruplar oluşturduğu belirlenmiştir (Erdem ve Savaş, 2026). Hobi, süs ve farklı amaçlarla yetiştiriciliği yapılan kanatlı hayvanlara ait genotipik mirasın korunması ve bunun gelecek nesillere aktarılması oldukça önemlidir. Bineanaleyh güvercin ırklarının ortaya çıkarılması ve bu ırkların morfolojik, fizyolojik genetik karakterizasyonlarının yapılması elzemdir (Savaş ve Erdem, 2021).

Columbiformes (güvercingiller) takımı, Columbae ve Pterocletes olmak üzere iki alt takıma ayrılır. Columbae alt takımı ise Columbidae ve Raphidae olarak iki familyadan oluşmaktadır. Columbidae familyasının güvercin ve kumruları da içine alan birçok alt familyası bulunur. Columbidae familyasında yer alan 250'den fazla kuş türü kutuplar hariç dünyanın hemen her yerine dağılmış olarak yaşamaktadır. Türkiye'de Columbidae familyasının üyelerinden sadece 7 tanesine doğal olarak rastlanmaktadır. Evcil güvercinin atasının kaya güvercini (Columba livia) olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Farklı bazı kuş bilimciler de evcil güvercinin 2 veya 4 tür yabani güvercin türünün melezlenmesi ile ortaya çıktığı görüşünü benimsemektedirler (Anonim, 2016).

Güvercinler (*Columba livia domestica*), dünyanın birçok bölgesinde uzun yıllardan beri yetiştirilen ve çok farklı kullanım amaçlarına göre seçilim gösteren evcil kanatlılardır. Evcil güvercinlerde renk, tüy yapısı, vücut büyüklüğü, baş ve gaga biçimi, ayak ve paça yapısı gibi dış morfolojik özelliklerin yanı sıra uçuş, dalış, dönme, takla, makara ve ötüş gibi davranışsal özellikler de yetiştirici seleksiyonunda önemli rol oynamıştır.

Türkiye, özellikle Anadolu'nun tarih boyunca farklı uygarlıkların geçiş bölgesi olması nedeniyle, güvercin yetiştiriciliği açısından önemli bir genetik ve kültürel çeşitliliğe sahiptir. Yılmaz ve ark. (2013), Türkiye'deki güvercin gruplarını ve ırklarını değerlendirmiş ve yerel güvercin yetiştiriciliğinin farklı bölgesel özelliklere sahip olduğunu bildirmiştir. Türkiye'de güvercinler; uçuş ve performans özellikleri, süs özellikleri ve ötüş gibi farklı amaçlarla yetiştirilmektedir.

Türkiye'deki yerli güvercin gen kaynaklarının resmî olarak değerlendirilmesi açısından Tarım ve Orman Bakanlığı TAGEM tarafından yayımlanan kaynaklarda Bursa Oynarı, Trakya Makaracısı, Edremit Kelebek, Alabadem, Muğla Dalcı ve Hünkâri yerli güvercin ırkları arasında gösterilmektedir. Bunun yanında bilimsel literatürde çok sayıda bölgesel güvercin tipi ve yetiştirici grubu tanımlanmıştır.

Savaş ve Erdem (2026), Türkiye'deki 22 yerel güvercin ırkını davranışsal, morfolojik ve bazı genetik özellikler bakımından karşılaştırmış ve toplam 76 özelliği değerlendirmiştir. Araştırmada kısa gagalı güvercinlerin ayrı bir grup oluşturduğu, dalıcı-dönücü güvercinlerin başka bir grup meydana getirdiği ve Takla'nın kendine

özgü uçuş performansı nedeniyle diğerlerinden belirgin şekilde ayrıldığı bildirilmiştir.

Bu nedenle Türkiye'deki güvercin çeşitliliğinin yalnızca renk veya dış görünüş açısından değil, morfometrik ve fonksiyonel özellikler bakımından da ele alınması gerekmektedir.

Güvercin ırk ve tipleri bakımından Türkiye'nin oldukça zengin bir genetik potansiyeli olduğu görülmektedir. Farklı amaçlar için yetiştirilen değişik güvercin ırkları bulunmaktadır. Posta, taklacı, dönücü, dalıcı, makaracı, filo uçucu, yüksek uçucu, süs ve ötücü Türkiye'deki mevcut olan güvercin ırklarından bazılarıdır (Yılmaz, 2015). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Türkiye'de Bağdatlı, Mısıri, Şami, Demkeş, Munakkit, Taklabaz, Alare, Şeber, Cevizi, Marselos, Sabe, Talazlı, Pelenk, Jebar, Kızıl Ala, Kara Ala, Tekir Ala, Varkil Ala, Sade Kut, Taçlı Kut ve Çakşırlı Kut gibi güvercin ırklarının isimlerini bildirmiştir (İşcen, 2010).

Çeşitli renk, büyüklük ve özelliklere sahip olan evcil güvercinlerin dünya genelinde 800 adet farklı ırkı olduğu ve bu ırklardan 100 kadarının Türkiye'de yetiştirildiği bilinmektedir (Çizelge 1).

Türkiye'de en yaygın olarak yetiştirilen ırkların başında "Taklacı" veya "Mardin" adı ile bilinen güvercin gelmektedir. Ayrıca Adana, Ankut, Atlas, Azman, Bağdat, Bango, Baska, Bayburt, Bayramlı, Bursa, Çakal, Dolapçı, Domino, Dönek, Gökela, Hünkari, İskenderun, Karakan, Kelebek, Kumru, Mavibaş, Selçuk, Tavuskuyruk, Trabzon, Trakya gibi güvercin ırkları bulunmaktadır. Her ırk kendi içinde farklı özellikleri olan bireyleri (soy) barındırmaktadır. Örneğin Taklacı ırkı içinde, Mavi (gök), Sabuni (boz), Arap, Miski, Çakmaklı, Beyaz, Sarı, Şekeri, Kırmızı, Kahverengi (çikolata), Yanardöner, Zeytini gibi alt bireyler (soy-hat?) yer almaktadır (İşcen, 2002).

Çizelge 1. Türkiye'deki yerli güvercin ırkları
Table 1. Indigenous Pigeon Breeds in Türkiye

S	Güvercin Adı	Köken/Bölge	S	Güvercin Adı	Köken/Bölge
1	Posta	Türkiye geneli	41	Trabzon Güvercini	Trabzon
2	Mardin Taklacı	Mardin	42	Sırtıkızıl	Anadolu
3	Urfa Taklacı	Şanlıurfa	43	Bağdat	Anadolu
4	Adana Taklacı	Adana	44	Baska	Anadolu
5	Sivas Taklacısı	Sivas	45	Anadolu Taklacısı	Türkiye
6	Kayseri Taklacısı	Kayseri	46	Diyarbakır Güvercini	Diyarbakır
7	Konya Taklacısı	Konya	47	Makaracı	Ege
8	Malatya Taklacısı	Malatya	48	Oriental Roller	Anadolu
9	Kerkük Taklacısı	Güneydoğu	49	Türk Taklacı	Türkiye
10	Bango	Bursa-Konya	50	Paçalı İstanbul	İstanbul
11	Konya Bangosu	Konya	51	Paçalı Budapeşte	Yetiştirilen tip
12	Denizli Bangosu	Denizli	52	Selçuk	Ege
13	Bursa Oynar	Bursa	53	Filo Uçucusu	Türkiye
14	Dönek	Ege Bölgesi	54	Yüksek Uçucu	Türkiye
15	Manisa Döneği	Manisa	55	Kısa Gagalı Şebap	Güneydoğu
16	Akhisar Döneği	Manisa	56	Çember Dövücü	Anadolu
17	Dolapçı	Ege	57	Deste Kuyruk	Türkiye
18	Kelebek	Hatay-Adana	58	Ötücü Güvercin	Türkiye
19	Hatay Kelebeği	Hatay	59	Irak Form Güvercini	Güneydoğu
20	Şebap	Gaziantep	60	Diyarbakır Miro	Diyarbakır
21	Halep Şebap	Güneydoğu	61	Takacı	Anadolu
22	Antep Şebap	Gaziantep	62	Arap Güvercini	Güneydoğu
23	Irak Şebap	Irak kökenli	63	Musul Güvercini	Güneydoğu
24	Hünkari	İstanbul	64	Kızılkanat	Anadolu
25	Azman	Türkiye	65	Beyazbaş	Anadolu
26	Selanik	Trakya	66	Ala Güvercin	Türkiye
27	Demkeş	Anadolu	67	Çakal	Anadolu
28	Trakya Güvercini	Trakya	68	Aynalı	Türkiye
29	Baştankara	Trakya	69	Kırlangıç	Anadolu
30	Çorum Taklacısı	Çorum	70	Kırmızı Alaca	Türkiye
31	Çorum Çıplağı	Çorum	71	Mavi Alaca	Türkiye
32	Bayburt Güvercini	Bayburt	72	Sarı Alaca	Türkiye
33	Van Güvercini	Van	73	Siyah Alaca	Türkiye
34	İstanbullu	İstanbul	74	Çilli	Türkiye
35	Taklambaç	Anadolu	75	Kemerli	Türkiye
36	Şıhşelli	İskenderun	76	Gerdanlı	Türkiye
37	İskenderun Güvercini	Hatay	77	Tepeli	Türkiye
38	Karakan	Anadolu	78	Paçalı Taklacı	Türkiye
39	Meverdi	Anadolu	79	Yerli Posta	Türkiye
40	Kumru Güvercini	Trabzon			

Çizelge 2. Türkiye'de bulunan yerli güvercin ırkları ve bunların bazı morfolojik özellikleri
Table 2. Indigenous Pigeon Breeds in Türkiye and Some of Their Morphological Characteristics

S	Güvercin Adı	n	CA	VU	GU	BU	BG	GAU	GD	Literatür
1	Adana	-	428,85	36,48	10,09	55,09	21,60	17,39	6,78	Özbaşer ve ark., 2016
2	Akbaş Baska	-	380,00	25,00	26,00			22	-	Özbaşer ve ark., 2016
3	Alabadem	100	321,17	31,56	10,89	50,49	18,67	18,03	5,02	Erdem ve ark., 2021
4	Baska	-	310	25				12,50		Özbaşer ve ark. 2022
5	Bayburt	-	340	35				22		Yılmaz ve Boz, 2012
6	Bursa	43	341,95	26,70				26,00		Balcı ve ark. (2018
7	Denizli Azman	100	315,70	31,82				13,30		Savaş ve ark., 2023
8	Dolapçı	-	340							Yılmaz, 2016
9	Dönek	100	319,74	35,10	10,66	52,44	18,20	18,76	4,93	Özbaşer ve ark., 2021
10	Edremit Kelebeği	83	320,50	35,52				23,50		Savaş ve ark., 2023
11	Hünkâri	100	320,10	31,42				15,20		Savaş ve ark., 2023
12	Kafa-Kuyruk Kelebek		310,5	35,21				23,65		Erdem ve ark., 2018.
13	Kemalpaşa Kelebeği		350					18		Savaş ve Erdem, 2026
14	Malatya		350	33						Yılmaz, 2016
15	Manisa Azman	100	307,30	31,29				15,30		Savaş ve ark., 2023
16	Mısıri	66	261,64	30,40		31,20	20,82	9,82	10,99	Erdem ve Savaş, 2025
17	Muğla		380							Erdem ve ark., 2018.
18	Mülakat		360	24				20	9	Yılmaz, 2016
19	Takla	199	321,62	34,95						Atasoy ve ark., 2013
20	Tokur		330					12		Yılmaz, 2016
21	Trabzon		400	35						Yılmaz, 2016
22	Trakya		335,00	34,42					19,78	Soysal ve ark. 2011
23	Adana	-	-	-	22,11	31,34	67,67	12,32	-	Özbaşer ve ark., 2016
24	Akbaş Baska	-	75	-	-	26	67	13	44	Özbaşer ve ark., 2016
25	Alabadem	100	51,70	56,86	19,78	29,65	63,10	12,72	35	Erdem ve ark., 2021
26	Baska	-			25		65	13		Özbaşer ve ark. 2022
27	Bayburt	-					65			Yılmaz ve Boz, 2012
28	Bursa	43		56,00			59,07	13,73	24,80	Balcı ve ark. (2018
29	Denizli Azman	100					61,94	11,77	27,70	Savaş ve ark., 2023
30	Dolapçı	-				22,5				Yılmaz, 2016
31	Dönek	100	49,94	57,81	19,34	29,30	67,57	13,14	35,1	Özbaşer ve ark., 2021
32	Edremit Kelebeği	83					65,59	13,28	26,70	Savaş ve ark., 2023
33	Hünkâri	100					61,24	11,58	26,70	Savaş ve ark., 2023
34	Kafa-Kuyruk Kelebek						65,34	13,17	26,72	Erdem ve ark., 2018.
35	Kemalpaşa Kelebeği									Savaş ve Erdem, 2026
36	Malatya									Yılmaz, 2016
37	Manisa Azman	100					60,62	11,54	26,90	Savaş ve ark., 2023
38	Mısıri	66	49,99				60,32	10,98	29,58	Erdem ve Savaş, 2025
39	Muğla						61,64			Erdem ve ark., 2018.
40	Mülakat			59						Yılmaz, 2016
41	Takla	199			19,70	31,55	68,82	14	40	Atasoy ve ark., 2013
42	Tokur						65		32	Yılmaz, 2016
43	Trabzon									Yılmaz, 2016
44	Trakya		56,55				67,32	14		Soysal ve ark. 2011

CA: Canlı ağırlık (g); VU: Vücut uzunluğu (cm); GU: Gövde uzunluğu (cm); BU: Baş uzunluğu (mm); BG: Baş genişliği (mm); GAU: Gaga uzunluğu (mm); GD: Gaga derinliği (mm)

Güvercinlerin ırk özelliklerini belirlemede kalitatif ve kantitatif karakterler incelenmektedir. Bu derleme çalışmada Türkiye'deki güvercin ırklarının ergin canlı ağırlıkları (g), göğüs genişliği (mm), vücut uzunluğu (cm), gaga uzunluğu (mm), kuyruk (telek) uzunluğu (cm), ayak bilek (tarsal) uzunluğu (mm), orta parmak uzunluğu (mm), kanat açıklığı (cm) ve ergin cinsel olgunluk yaşı (hafta) gibi nicel özellikleri üzerinde durulmuştur (Çizelge 2).

Türkiye'de yetiştirilen güvercin çeşitleri performans güvercinleri ve form güvercinleri olarak ikiye ayrılırlar. Performans güvercinleri; filo uçucuları, taklacılar, makaracı güvercinler, dalıcı güvercinler, dönücü güvercinler, yüksek uçucular, mesafe uçucuları olarak belirtilirler. Form güvercinleri ise; diyarbakır güvercinleri, şebaplar, ırak form güvercinleri, ötücü güvercinler, deste kuyruklar, çember dövücüler, kısa gagalı form güvercinleri ve diğer form güvercinleri olarak sınıflandırılırlar (Anonim, 2020; Çizelge 3).

Türkiye güvercin ırkları bakımından zengin olup Postacı, Mardin, Dönek, Misiri, Bango, Pal, Tavus, Baska, Kelebek ve Çakal gibi güvercinlerin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak bu ırkların saflığını koruyamadığı da bir gerçektir. Önemli olan saf kan ırkların sayısını artırmak ve bunların muhafazasını sağlamaktır (Resim 1).

Sonuç

Türkiye, morfolojik ve davranışsal özellikleri bakımından oldukça zengin bir yerli güvercin genetik kaynaklarına sahiptir. Bursa Oynarı, Trakya Makaracısı, Edremit Kelebek, Alabadem, Muğla Dalcı ve Hünkâri gibi resmî kaynaklarda yer alan genotiplerin yanında; Baska, Mısıri, Muradiye Dönek, Denizli Azman, Manisa Azman, Dolapçı, Takla, Mülakat, Bayburt ve çeşitli Kelebek tipleri gibi çok sayıda yerel güvercin de bilimsel literatürde tanımlanmıştır.

Çizelge 3. Türkiye'de bulunan yerli güvercin ırkları ve bunların bazı morfolojik özellikleri
Table 3. Indigenous Pigeon Breeds in Türkiye and Some of Their Morphological Characteristics

N	Irk	Gaga	Baş	Göz	Tepe	Paça/bacak tüyü	Kuyruk	Uçuş / oyun özelliği
1	Adana	Orta/uzun	Orta	Değişken	Değişken	Değişken	Değişken	Uçuş özellikleri değişken
	R: Özbaşer ve ark., 2018; Savaş ve Erdem, 2026, T/D: Çeşitli							
2	Akbaş Baska	Ekstra kısa (<13 mm)	Küçük/ kompakt	Belirgin	Genellikle yok	Genellikle yok	Değişken	Kısa gagalı grup
	R. Özbaşer ve ark., 2022; Savaş ve Erdem, 2026; T/D: Akbaş baş + renkli gövde							
3	Alabadem	Kısa–orta	Küçük	Değişken	Var/yok	Değişken	Yaklaşık 12	Tumbler
	R: Erdem ve ark., 2021; T/D: Siyah, kırmızı, sarı, açık gri, açık mavi vb.							
4	Baska	Ekstra kısa (<13 mm)	Küçük/kompakt	Belirgin	Genellikle yok	Genellikle yok	Değişken	Kısa gagalı
	R: Özbaşer ve ark., 2022; T/D: Akbaş ve renkli tipler							
5	Bayburt	Orta	BY	BY	BY	BY	BY	Uçuş/takla
	R Yılmaz ve ark., 2013; Savaş ve Erdem, 2026; T/D: Çeşitli							
6	Bursa Oynarı	Uzun/normal	Yuvarlak baş	Dusty rose	Değişken	Genellikle az/orta	Değişken	Makaracı/taklacı
	R: Balcı ve ark., 2018; Şimşek ve ark., 2024; T/D: Çok sayıda varyete							
7	Denizli Azmanı	Kısa	Küçük	Değişken	Genellikle yok	Genellikle yok	Değişken	Kısa gagalı
	R: Savaş ve ark., 2023; T/D: Çeşitli							
8	Dolapçı	Orta	BB	BB	Değişken	Paçalı tipler	Değişken	Dolap/dönme
	R: Yılmaz ve ark., 2013; Savaş ve Erdem, 2026; T/D: Çeşitli							
9	Dönek	Orta	Orta	Değişken	Değişken	Paçalı	Değişken	Dalış + dönüş
	R: Özbaşer ve ark., 2021; T/D: Siyah %70; kırmızı %16; mavi %14 (Muradiye Dönek)							
10	Edremit Kelebeği	Orta	Orta	Değişken	Var/yok	Paçalı	13–17 telek	Dalış/dönüş
	R: Erdem ve ark., 2018; T/D: 8 temel varyete							
11	Hünkâri	Çok kısa/kısa	Küçük	Değişken	Gül + tepe	Paçalı	Değişken	Süs güvercini
	R: Türkeş ve Gündüz, 2024; T/D: Satinette, Blondinette vb.							
12	Kafa-Kuyruk Kelebek	Orta	Orta	BY	Genellikle yok	Paçalı	Renkli kafa/kuyruk	Dalış/dönüş
	Savaş ve Erdem, 2021/2026; T/D: Kafa-kuyruk kontrastı							
13	Kemalpaşa Kelebeği	Orta	Orta	BY	Genellikle yok	Paçalı	Değişken	Dalış/dönüş
	R: Savaş ve Erdem, 2021/2026; T/D: Çeşitli renk/desen							
14	Malatya	Orta	Orta	Değişken	Değişken	Uzun paça	Değişken	Tumbler/takla
	R: Yılmaz ve ark., 2013; T/D: Kırmızı kalkanlı, gökagbaş, kulagbaş, arap, karakuyruk vb.							
15	Manisa Azmanı	Kısa	Küçük	Değişken	Tepeli/tepesiz	Paçalı	Değişken	Kısa gagalı
	R: Savaş ve ark., 2023; T/D: Çeşitli							
16	Mısıri	Orta	Kübik	Belirgin	Tepeli/tepesiz	Genellikle yok	Değişken	Kısa gagalı
	R: Erdem ve Savaş, 2025; T/D: Çeşitli renk/desen							
17	Muğla	Orta	Orta	Değişken	Değişken	Değişken	Değişken	Dalıcı
	R: Savaş ve Erdem, 2026; T/D: Çeşitli							
18	Mülakat	Orta/uzun	Orta	Değişken	Değişken	Değişken	Değişken	Makaracı/tumbler
	R: Yılmaz ve ark., 2013; T/D: Bursa tipi varyeteler							
19	Takla	Orta/uzun	Orta	Çoğunlukla kahverengi tipler	Değişken	Paçalı	12–16 civarı tipler	Takla, dalış, dönüş
	R: Atasoy ve ark., 2013; Üçtepe ve ark., 2023; T/D: Çok geniş renk/desen çeşitliliği							
20	Tokur	Kısa	Küçük	Değişken	Genellikle yok	Genellikle yok	Değişken	Kısa gagalı
	R: Yılmaz ve ark., 2013; T/D: şitli							
21	Trabzon	Orta	Orta	Değişken	Tepeli/tepesiz	Değişken	Değişken	Tumbler
	R: Savaş ve Erdem, 2021/2026; T/D: Çeşitli							
22	Trakya Makaracısı	Orta	Orta	Değişken	Tepeli/tepesiz	Değişken	Değişken	Makara/spiral uçuş
	R: Soysal ve ark., 2011; T/D: Beyaz, siyah, kırmızı, sarı, mavi; zeytini, nohudi, çakal							

BY: Bilgi yok; R: Literatür; T/D: Temel renk/desen

1. Adana güvercini

Orta büyüklükte, gerdanlı (dewlap) yapı belirgindir.
Boyun-göğüs bölgesindeki deri ve tüy yapısı karakteristiktir.
Dalıcı gruptadır; yüksekten gösterilen pırıltıya doğru dalış davranışı gösterir.
Renk ve desen bakımından farklı varyeteleri bulunmaktadır (Yılmaz ve ark., 2013; Özbaşer ve ark., 2018; Savaş ve Erdem, 2026)

2. Akbaş baska güvercini

Kısa gagalı yerli tiplerden biridir. Baş ve gaga yapısı kısa gagalı gruba özgüdür; özellikle beyaz baş/tüy kombinasyonları ile tanımlanır.
Uçuş ve dalış özellikleri yanında kısa gaga fenotipi belirgindir.
Baska ile morfolojik yakınlık göstermesine rağmen tamamen aynı özellikleri taşımaz (Özbaşer ve ark., 2022; Savaş ve Erdem (2026).

3. Alabadem güvercini

Edirne ve çevresinde yetiştirilen, küçük yapılı süs güvercinidir.
Baş üzerinde badem biçimli belirgin renk işareti, tepelik ve farklı tüy renkleri karakteristiktir.
Siyah, sarı, kırmızı ve çeşitli ara renkler bildirilmiştir. Morfometrik olarak küçük yapılı yerli genotiplerden biridir (Erdem ve ark., 2021).

4. Baska güvercini

Kısa gagalı, dalıcı karakterli yerli güvercindir.
Trakya ve Ege bölgelerinde yetiştirilir. Kısa gaga ve kompakt vücut yapısı belirgin özelliklerdir.
Akbaş Baska, Denizli Azmanı, Hünkâri, Manisa Azmanı ve Mısıri ile birlikte kısa gagalı grup içerisinde değerlendirilmiştir (Yılmaz ve ark., 2013; Özbaşer ve ark., 2022; Savaş ve Erdem, 2026).

5. Bayburt güvercini

Bayburt, Orta büyüklükte, tepelikli/perçemli ve bazı bireylerde çift tepelik görünümü bulunan ırktır. Baş yuvarlak, göz ve gaga orta büyüklüktedir; ayaklar genellikle paçasızdır.
Beyaz, siyah, kahverengi, kızıl, gri ve açık kırmızı renk varyeteleri vardır.
En önemli işlevsel özelliği karakteristik ötüşüdür; uçucu özelliği de bulunmaktadır (Kayalı, 2010; Yılmaz ve ark., 2013; Savaş ve Erdem, 2026).

6. Bursa (oynar) güvercini

Bursa Oynarı Orta büyüklükte, yuvarlak başlı, çeşitli göz ve gaga renklerine sahip yerli ırktır.
Araştırmada en sık yuvarlak baş (%72,09), toz gül göz (%67,44), düz gaga (%67,44), beyaz karın (%93,02) ve beyaz pençe (%95,35) bildirilmiştir.
Erkeklerde vücut, bacak ve kuyruk uzunlukları dişilerden daha yüksektir. Uçuşta oynama/dönme karakteri önemlidir (Balcı ve ark., 2018; Şimşek ve ark., 2024).

7. Denizli azmanı güvercini

Ege kökenli kısa gagalı ırktır. Bango'ya göre daha uzun ve daha yüksek vücutlu; kanat uçları daha sivri yapıdadır.
Baş ve gaga yapısı kısa olmakla birlikte Hünkâri ve Manisa Azmanı ile karşılaştırılabilir morfometrik özellikler gösterir.
Uçucu ve eğitilebilir bir ırktır (Savaş ve ark., 2023/2024; Savaş ve Erdem, 2026).

8. Dolapçı güvercini

Dolapçı, Denizli, Isparta, Burdur çevresinde yetiştirilen dalıcı/dönücü karakterli ırktır.
Paçasız bacak yapısı belirgin özelliklerindendir.
Uçuş sırasında dönme/dolap hareketleri gösterir. Yapılan analizde Dönek ve Kelebek gruplarına morfolojik ve işlevsel olarak yakın bulunmuştur (Yılmaz ve ark., 2013; Savaş ve Erdem, 2026).

9. Dönek güvercini

Balıkesir, Bursa, Denizli, İzmir ve çevresinde yetiştirilmektedir. Orta büyüklükte ve uzun gövdeli yapıdadır.
Yerde gösterilen pırıltıya doğru hızlı dalış ve uçuş sırasında dönme karakteri en önemli işlevsel özelliğidir.
Morfolojik karakterizasyon çalışmaları yapılmıştır (Yılmaz ve ark., 2013; Özbaşer ve ark., 2021).

10. Edremit kelebeği güvercini

Kelebek grubunda yer alan, renk ve desen özellikleri belirgin yerli ırktır.
Tepeli ve tepesiz tipleri bulunur; tüy deseni karakteristiktir.
Canlı ağırlık, gaga, vücut, kanat, kuyruk ve tarsus ölçümleriyle diğer kısa gagalı ırklardan ayrıldığı gösterilmiştir.
Uçuş özellikleri Kelebek grubuyla benzerdir (Erdem ve ark., 2018; Savaş ve ark., 2023/2024).

11. Hünkarı güvercini

Küçük yapılı, çok kısa/orta-kısa gagalı, boyunda belirgin fırfır, ayaklarda tüylenme ve tepede tepelik bulunan süs güvercinidir. Satinette ve Blondinette gibi renk/desen tipleri bulunur. 100 bireylik çalışmada vücut uzunluğu, gaga uzunluğu, kanat açıklığı, tarsus, orta parmak, göğüs genişliği ve kuyruk uzunluğu ölçülmüştür. Erkekler birçok ölçüde dişilerden daha yüksek değer göstermiştir (Türkeş ve Gündüz, 2024; Savaş ve ark., 2024).

12. Kafa-kuyruk kelebek güvercini

Kelebek grubunun karakteristik renk/desen tiplerinden biridir. Baş ve kuyruk bölgesindeki belirgin renklenme temel ayırt edici özelliktir.
Dolapçı ve Dönek ile birlikte dalıcı-dönücü gruba yakın; Edremit ve Kemalpaşa Kelebekleri ile uçuş ve tüy özellikleri bakımından benzerlik gösterir (Savaş ve Erdem, 2021/2026).

13. Kemalpaşa kelebeği güvercini

Kemalpaşa Kelebeği Kelebek grubunda yer alan, baş-kuyruk renk/desen özellikleriyle tanımlanan yerli tiptir.
Tüy ve renk yapısı bakımından diğer Kelebek tipleriyle benzerdir.
Uçuş performansı Kelebek grubuna özgü dalıcı/dönücü karakter taşır (Savaş ve Erdem, 2021/2026)

14. Malatya güvercini

Orta büyüklükte yerli tiplerden biridir. Renk, desen ve vücut yapısındaki varyasyonlar dikkat çekmektedir.
2026 çok değişkenli analizinde Adana ve Muğla ile diğer gruplara göre daha yakın bir konum göstermiş, ancak bu gruplardan da belirgin biçimde ayrılmıştır (Yılmaz ve ark., 2013; Savaş ve Erdem, 2026).

15. Manisa azmanı güvercini

Ege kökenli kısa gagalı yerli güvercindir. Hünkâri ve Denizli Azmanı ile morfometrik benzerlik gösterir.
Kısa gaga, kısa yüz bölgesi ve kompakt baş yapısı temel özelliklerdendir.
Hünkâri ile morfometrik olarak önemli ölçüde örtüşme göstermiştir (Savaş ve ark., 2023/2024; Savaş ve Erdem, 2026).

16. Mısıri güvercini

Türkiye'deki kısa gagalı ırklar içerisinde en kısa gagaya sahip olduğu bildirilen tiptir.

Kübik baş, belirgin gözler ve son derece kısa gaga karakteristiktir. Gaga uzunluğu 7,97-12,22 mm olarak bildirilmiştir.

Erkek ve dişilerin canlı ağırlıkları sırasıyla yaklaşık 275,59 ve 243,85 g bulunmuştur (Özbaşer ve ark., 2022; Erdem ve Savaş, 2025).

17. Muğla güvercini

Muğla yöresine özgü yerli genotiptir.
Renk ve desen bakımından çeşitli tipleri bulunmaktadır.

2013 yılında yerli hayvan ırklarının tesciline ilişkin mevzuat kapsamında adı geçen ve resmî olarak tescil edilmiş yerli güvercinlerden biridir.

2026 analizinde Adana ve Malatya ile kısa gagalı gruptan farklı bir konum göstermiştir (Resmî Gazete, 2013; Yılmaz ve ark., 2013; Savaş ve Erdem, 2026).

18. Mülakat güvercini

Marmara Bölgesi'nde yetiştirilen, orta büyüklükte yerli güvercindir.
Yapılan çalışmada tüy rengi/deseni, tepelik, ayak tüyleri, göz rengi, kanat ve kuyruk telekleri ile vücut ölçüleri değerlendirilmiştir.
Erkek-dişi arasında canlı ağırlık, baş genişliği, gaga derinliği ve gövde uzunluğu bakımından önemli farklılıklar bildirilmiştir.
Bursa Oynarı ile yakın morfolojik ilişki göstermektedir (Yılmaz ve ark., 2013; Özbaşer ve ark., 2020; Savaş ve Erdem, 2026).

19. Takla güvercini

Türkiye'nin en yaygın tanınan taklacı güvercin tiplerinden biridir. Uçuş sırasında geriye/öne takla atma temel işlevsel özelliktir.
Vücut, baş, gaga, tüy ve uçuş özellikleri bölgesel olarak değişebilir.
Yapılan analiz sonucunda diğer 21 ırktan belirgin biçimde ayrılmıştır; bu farklılığın özellikle özgün uçuş performansıyla ilişkili olduğu bildirilmiştir (Atasoy ve ark., 2013; Üçtepe ve ark., 2023; Savaş ve Erdem, 2026).

20. Tokur güvercini

Kısa gagalı grupta yer alan yerli tiptir. Kısa gaga ve kısa yüz yapısı belirgindir.
Akbaş Baska, Baska, Denizli Azmanı, Hünkâri, Manisa Azmanı ve Mısıri ile aynı kısa gagalı morfolojik grup içerisinde değerlendirilmiştir.
Uçuş davranışı da ırkın karakterizasyonunda kullanılmaktadır (Yılmaz ve ark., 2013; Savaş ve Erdem, 2026).

21. Trabzon güvercini

Karadeniz bölgesiyle ilişkilendirilen yerli güvercin tipidir. Renk, tüy/desen ve vücut özelliklerinde varyasyonlar bulunmaktadır.
Yapılan son çalışmada, diğer bazı yerli ırklardan morfolojik ve işlevsel özellikler bakımından ayrılmıştır; özellikle Kelebek ve kısa gagalı kümelerden farklı konumda değerlendirilmiştir (Savaş ve Erdem, 2021/2026)

22. Trakya makaracısı güvercini

Trakya bölgesinin karakteristik uçucu/dönücü ırklarındandır. Makara performansı en önemli işlevsel özelliğidir.
Tepeli ve tepesiz tipleri vardır; beyaz, siyah, kırmızı, sarı ve mavi ana renkler ile zeytini, nohudi ve çakal gibi ara renkler bildirilmiştir.

Erkek canlı ağırlığı 346 g, dişi 324 g; vücut uzunluğu erkeklerde 34,90 cm, dişilerde 33,93 cm olarak bildirilmiştir (Soysal ve ark., 2011; Savaş ve Erdem, 2026).

Şekil 1. Türkiye'deki yerli güvercin ırkları ve bazı morfolojik özellikleri
Figure 1. Indigenous Pigeon Breeds in Türkiye and Some of Their Morphological Characteristics

TAGEM tarafından yayımlanan yerli evcil ırklar listesi, Türkiye'deki bazı güvercin genotiplerinin resmî genetik kaynak niteliğini de ortaya koymaktadır.
Literatürdeki morfometrik çalışmalar, Türkiye güvercinlerinde canlı ağırlık, vücut uzunluğu, baş ve gaga yapısı, kanat açıklığı, göğüs ölçüleri, kuyruk ve tarsus özellikleri bakımından önemli farklılıkların bulunduğunu göstermektedir. Özellikle kısa gagalı genotiplerde gaga ve baş ölçüleri; süs güvercinlerinde baş, tepelik, tüy ve renk özellikleri; uçucu genotiplerde ise kanat, kuyruk ve vücut konformasyonu önem taşımaktadır.
Bununla birlikte, Türkiye'deki bütün yerli güvercinleri aynı standartlarda değerlendiren kapsamlı morfometrik araştırmaların sayısı sınırlıdır. Bu nedenle gelecekte yapılacak araştırmalarda aynı yaş grubunda ve cinsiyet dengesi sağlanmış yeterli sayıda birey üzerinde standart morfometrik ölçümlerin yapılması; bu verilerin uçuş, dalış, dönme, takla, makara ve ötüş gibi davranışsal özelliklerle ve moleküler genetik verilerle birlikte değerlendirilmesi önerilmektedir.
Sonuç olarak, Türkiye'deki yerli güvercinler yalnızca yetiştiricilik kültürünün bir parçası değil, aynı zamanda korunması gereken önemli bir hayvansal genetik kaynak niteliğindedir. Bu genotiplerin bilimsel olarak tanımlanması, morfometrik standartlarının oluşturulması ve genetik çeşitliliklerinin belirlenmesi, hem ulusal genetik kaynakların korunmasına hem de gelecekteki ıslah ve sürdürülebilir yetiştiricilik çalışmalarına önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynaklar

André, E. R. S., Ben, J. N., James, H., Tim, H. H., Jon, F., M. Thomas, P. G., Hendrik, P., George, M. C., & Beth, S. (2016). Complete mitochondrial genomes of living and extinct pigeons revise the timing of the columbiform radiation. *BMC Evolutionary Biology*, 16, Article 230. https://doi.org/10.1186/s12862-016-0800-4

Anonim. (1993). *Temel Britannica* (Cilt 7, ss. 309-311). Ana Yayıncılık A.Ş.

Anonim. (2016). *Türkiye'de bulunan güvercin türleri*.

Anonim. (2019). *Et güvercini yetiştiriciliği. Irklar. Güvercin sözlüğü*. https://guvercinsozlugu.wixsite.com/guvercinsozlugu

Anonim. (2020). *Güvercin ırkları, güvercin türleri. Güvercin bilgi kaynağı*. www.guvercin.info

Anonim. (2025). *Posta güvercinin özellikleri. Kuşların dilinden*. https://www.kuslarindilinden.com/posta-guvercinin-ozellikleri/

Anonim. (2026). *Güvercin bilgi kaynağı*. https://www.guvercin.info/irklar_posta.php

Atasoy, F., Erdem, E., & Hacan, Ö. G. (2013). Ankara ilinde yetiştirilen taklacı güvercinlerde (*Columba livia domestica*) morfolojik özelliklerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 60(2), 135-143. https://doi.org/10.1501/Vetfak_0000002562

Balcı, F., Ardıçlı, S., Alpay, F., Dinçel, D., Soyudal, B., & Er, M. (2018). The determination of some morphological characteristics of Bursa Oynarı pigeon breed. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 65(4), 349-355. https://doi.org/10.1501/Vetfak_0000002871

Bilir, F. S. (2009). *Gülnar Ağzı (Güknarca)*. www.saadetbilir.com

Britannica. (2023). *Domestic pigeon*. https://www.britannica.com/animal/domestic-pigeon

Brotowidjoyo, D. M. (1993). *Zoologi Dasar*. Erlangga.

Erdem, E., Özbaşer, F. T., Gürcan, E. K., & Soysal, M. İ. (2021). The morphological and morphometric characteristics of Alabadem pigeons. *Turkish Journal of Veterinary & Animal Sciences*, 45(2), 372–379. https://doi.org/10.3906/vet-2010-27

Erdem, H., & Savaş, T. (2025). Morphological and morphometric characterization of an extremely short-beaked Turkish pigeon. *Yuzuncu Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 35(3), 475-487. https://doi.org/10.29133/yyutbd.1481249

Erdem, H., Konyalı, C., & Savaş, T. (2018). Edremit kelebek güvercinlerinin morfolojik karakterizasyonu. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 93-100. https://doi.org/10.33202/comuzf.448512

Ji, F., Zhang, S., An, Y., Wang, Z., Shao, Y., Du, S., Li, X., & Sun, X. (2022). Influence of dietary phosphorus concentrations on the performance of rearing pigeons (*Columba livia*), and bone properties of squabs. *Poultry Science*, 101(4), Article 101744. https://doi.org/10.1016/j.psj.2022.101744

Kayalı, Ö. (2010). *Kuşların Dünyası ve Bayburt Güvercinleri*.

Kiziroğlu, İ. (2000). Güvercinler. *Popüler Bilim Dergisi*, 78, 36-42.

Lan, Y., He, Q., Gibril, B. A. A., Xu, J., Shang, H., & Xiong, X. (2025). Influencing factors and quality traits of pigeon meat: A systematic review. *Poultry Science*, 104(4), Article 105000. https://doi.org/10.1016/j.psj.2025.105000

Moment, G. B. (1967). *General zoology*.

Muğlalı, H. (2001). *Kanatlı Besleme Dinamiği ve Biyogüvenlik* (ss. 369-381). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi.

Nasution, A., et al. (2013). Morphological and anatomical studies on the skeletal system of the domestic pigeon (*Columba livia*). *Journal of Morphological Sciences*, 30(2), 112-118.

Resmî Gazete. (2013). *Yerli hayvan ırk ve hatlarının tesciline ilişkin tebliğ*. Resmî Gazete, Sayı: 28723.

Sarıca, M., Camcı, Ö., & Selçuk, E. (2003). *Bıldırcın, Sülün, Keklik, Etçi Güvercin, Beç Tavuğu ve Devekuşu Yetiştiriciliği* (ss. 101-127). OMÜ Ziraat Fakültesi Baskı Ünitesi.

Savaş, T., & Erdem, H. (2021). Türkiye güvercin yetiştiriciliğinde "ırk" sorunu üzerine. *International Journal of Poultry - Ornamental Birds Science and Technology*, 2(1), 23-29.

Savaş, T., & Erdem, H. (2026). Distance between Turkish pigeon breeds in terms of behavioral, morphological, and some genetic characteristics. *Hayvan Bilimi ve Ürünleri Dergisi / Journal of Animal Science and Products (JASP)*, 9(1), 53–68. https://doi.org/10.51970/jasp.1861244

Savaş, T., Erdem, H., Gündüz, S., & Damgacı, İ. (2024). Morphometric comparison of three short-beak pigeon breeds from the Aegean region of Turkey by discriminant analysis. *International Journal of Poultry - Ornamental Birds Science and Technology*, 4(1), 15–20.

Soysal, M. İ., Gürcan, E. K., Alter, K., Akar, T., & Genç, S. (2011). Trakya'da yetiştirilen Trakya Makaracı güvercin ırkının çeşitli morfolojik özelliklerinin saptanması. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 61–66.

Tokatlı, S. (2003). Türkiye Türkçesinde son seste tonlulaşma ve uzun ünlü üzerine bir inceleme. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 141-150.

Türkeş, M., & Gündüz, S. (2024). Introduction and morphological description of the classic Hünkâri pigeons in Türkiye. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 12(1), 22–32. https://doi.org/10.24925/turjaf.v12i1.22-32.6315

Vekić, M., Kalamujić Stroil, B., Trivunović, S., Pojskić, N., & Djukić Stojčić, M. (2023). Genetic diversity of Banat Naked Neck, indigenous chicken breed from Serbia, inferred from mitochondrial DNA D-loop sequence and microsatellite markers. *Animal Biotechnology*, 34(7), 2197-2206. https://doi.org/10.1080/10495398.2022.2080688

Yılmaz, O. (2012). Güvercinlerde bazı temel bakım ve besleme kuralları. *Hayvansal Üretim*, 53(1), 44-48.

Yılmaz, O. (2015). Türkiye'de yerli güvercin ırkları ve yetiştiriciliği. *9. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi*, Konya, Türkiye.

Yılmaz, O. (2016). *Türkiye Yerli Güvercin Irkları*. Veni Vidi Vici Yayınevi.

Yılmaz, O., & Boz, A. (2012). Tarihten günümüze Türkiye'de güvercin (*Columba livia*) yetiştiriciliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 45-51.

Yılmaz, O., Savaş, T., Ertuğrul, M., & Wilson, R. T. (2013). The domestic livestock resources of Turkey: Inventory of pigeon groups and breeds with notes on breeder organizations. *World's Poultry Science Journal*, 69(2), 265–278. https://doi.org/10.1017/S0043933913000299

Çakmak, M., & Işın, M. (2005). *Anadolu Kuş Adları Sözlüğü, Türkçe, İngilizce, Latince*. Kitap Yayınevi.

Özbaşer, F. T., Alasahan, S., Narinç, D., Gündüz, Ö., & Özkul, B. Y. (2018). Live weight and some morphological characteristics of the Cins Pigeons. *3rd International Congress on Advances in Veterinary Science and Technics*, Belgrade, Serbia.

Özbaşer, F. T., Atasoy, F., Erdem, E., & Güngör, İ. (2016). Filo güvercinlerinde (*Columba livia domestica*) bazı morfolojik özellikler. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 63(2), 171-177. https://doi.org/10.1501/Vetfak_0000002724

Özbaşer, F. T., Erdem, E., Gürcan, E. K., & Soysal, M. İ. (2020). Morphological traits of the Mülakat pigeon breed in Turkey. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 67(3), 245-251. https://doi.org/10.33988/auvfd.684521

Özbaşer, F. T., Erdem, E., Gürcan, E. K., & Soysal, M. İ. (2021). The morphological characteristics of the Muradiye Dönek pigeon, a native Turkish genetic resource. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 68(2), 107–112. https://doi.org/10.33988/auvfd.737151

Özbaşer, F. T., Erdem, E., Gürcan, E. K., & Soysal, M. İ. (2022). Genetic animal heritage of Anatolia: Short-beaked pigeon genotypes. *Kocatepe Veterinary Journal*, 15(4), 450-459. https://doi.org/10.30607/kvj.1136453

Üçtepe, A., Gürkan, M., Coşkun, B., Hayretdağ, S., & Savaş, T. (2023). Tumbler pigeons have smaller brains. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 11(1), 8-14. https://doi.org/10.24925/turjaf.v11i1.8-14.5601

İşçen, Y. (2002). *Güvercin yetiştiriciliği 1. Güvercin yetiştiriciliğinde nitelik ve bilimsellik*. https://evcilguvercin.blogspot.com/p/guvercin-yetistiriciligi-1.html

İşçen, Y. (2010). *Posta Güvercinleri*. www.anadoluguvercin.com/posta-guvercinleri-2.html

Şimşek, U. G., Altundal, B., Akarsu, S., & Karadağ, R. (2024). Morphometric identification of Bursa Oynarı pigeon varieties. *Eurasian Journal of Veterinary Sciences*, 40(2), 74-80. https://doi.org/10.15312/EurasianJVetSci.2024.423